

KORXONALARDA INNOVATSION FAOLIYATNI TASHKIL ETISH TAMOYILLARI

Xabibullayev Muhtorjon Dilshodjon o'g'li

Namangan davlat universiteti

Iqtisodiyot fakulteti Menejment yo'nalishi 3-kurs talabasi

Ilmiy rahbar: Akramboyev Azizbek

Menejment kafedra o'qituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada korxonalarda innovatsion faoliyatni samarali tashkil etishning nazariy va amaliy jihatlari yoritilgan. Tadqiqot davomida innovatsion faoliyat tushunchasi, uning korxona raqobatbardoshligini oshirishdagi o'rni hamda innovatsion jarayonlarni tashkil etish tamoyillari tahlil qilingan. Ilmiy izlanish jarayonida tizimli tahlil, taqqoslash, mantiqiy umumlashtirish va iqtisodiy-statistik usullardan foydalanilgan. Tadqiqot natijalari innovatsion faoliyatni to'g'ri tashkil etish korxonalarining barqaror rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini isbotlaydi.*

Kalit so'zlar: *innovatsiya, innovatsion faoliyat, korxona, raqobatbardoshlik, rivojlanish, tamoyillar.*

Аннотация: *В статье рассматриваются теоретические и практические аспекты организации инновационной деятельности на предприятиях. Проанализированы понятие инновационной деятельности, ее роль в повышении конкурентоспособности предприятий, а также основные принципы организации инновационных процессов. В исследовании использованы методы системного анализа, сравнения, логического обобщения и экономико-статистического анализа. Результаты исследования подтверждают, что эффективная организация инновационной деятельности способствует устойчивому развитию предприятий.*

Ключевые слова: *инновация, инновационная деятельность, предприятие, конкурентоспособность, развитие, принципы.*

Annotation: *This article examines the theoretical and practical aspects of organizing innovative activities in enterprises. The concept of innovation activity, its role in increasing enterprise competitiveness, and the principles of organizing innovation processes are analyzed. Systematic analysis, comparative methods, logical generalization, and economic-statistical methods were used in the research. The results confirm that effective organization of innovative activities positively affects the sustainable development of enterprises.*

Keywords: *innovation, innovative activity, enterprise, competitiveness, development, principles.*

Kirish

Bugungi globallashuv sharoitida korxonalar faoliyatining samaradorligi ko'p jihatdan innovatsion faoliyatni qanchalik to'g'ri tashkil etilganiga bog'liq. Innovatsiyalar korxonalarning raqobatbardoshligini oshirish, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish, mahsulot va xizmatlar sifatini yaxshilashning muhim omili hisoblanadi. Shuning uchun innovatsion faoliyatni tashkil etish tamoyillarini chuqur o'rganish va amaliyotga tatbiq etish dolzarb masalalardan biridir.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi korxonalarda innovatsion faoliyatni tashkil etishning asosiy tamoyillarini aniqlash va ularning iqtisodiy samaradorlikka ta'sirini tahlil qilishdan iborat.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqot metodologik jihatdan kompleks yondashuv asosida olib borildi. Tadqiqot jarayonida quyidagi ilmiy-uslubiy usullardan keng foydalanildi: Tizimli tahlil usuli – innovatsion faoliyatni korxona faoliyatining ajralmas qismi sifatida o'rganish va uning tarkibiy elementlarini aniqlash uchun qo'llanildi. Taqqoslash usuli – turli korxonalarda innovatsion faoliyatni tashkil etish tajribalarini solishtirish orqali samarali modellarni aniqlashga xizmat qildi. Mantiqiy umumlashtirish – innovatsion faoliyat tamoyillarini ilmiy asosda shakllantirish imkonini berdi. Iqtisodiy-statistik tahlil - innovatsion faoliyat natijalarining iqtisodiy samaradorligini baholashda foydalanildi. Ilmiy manbalarni o'rganish-mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy ishlari tahlil qilindi. Mazkur metodlar tadqiqotning ilmiy asoslanganligi va natijalarning ishonchligini ta'minladi.

Tahlil va muhokama

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, korxonalarda innovatsion faoliyatni tashkil etish darajasi ularning iqtisodiy rivojlanishi, raqobatbardoshligi hamda bozor sharoitlariga moslashuvchanligi bilan bevosita bog'liqdir. Innovatsion faoliyatni samarali tashkil etish, avvalo, aniq belgilangan strategiya va ilmiy asoslangan tamoyillarga tayangan holda amalga oshirilishi lozim. Birinchi navbatda, tizimlilik tamoyili muhim ahamiyat kasb etadi. Innovatsion faoliyat alohida jarayon sifatida emas, balki korxonaning umumiy boshqaruv tizimi, ishlab chiqarish, marketing va moliyaviy faoliyati bilan uzviy bog'langan holda olib borilishi zarur. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, innovatsion faoliyatni strategik rejalashtirish tizimiga integratsiya qilgan korxonalar innovatsion mahsulotlar ulushini sezilarli darajada oshirgan. Bu esa ularning bozor pozitsiyasini mustahkamlashga xizmat qilgan. Ikkinchi muhim tamoyil — moslashuvchanlik va

tezkorlik hisoblanadi. Zamonaviy bozor sharoitida texnologiyalar tez yangilanib borayotgani sababli korxonalar innovatsion qarorlarni qabul qilishda sustkashlikka yo'l qo'ymasligi lozim. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, moslashuvchan boshqaruv tizimiga ega korxonalarda yangi texnologiyalarni joriy etish muddati qisqargan, bu esa ishlab chiqarish samaradorligining oshishiga olib kelgan. Shuningdek, resurslardan samarali foydalanish tamoyili innovatsion faoliyatni tashkil etishda alohida ahamiyatga ega. Innovatsiyalarni amalga oshirish ko'pincha yuqori moliyaviy xarajatlar bilan bog'liq bo'lsa-da, resurslarni to'g'ri taqsimlash orqali xarajatlarni minimallashtirish mumkin. Tadqiqot davomida innovatsion loyihalarga investitsiya kiritgan korxonalar faoliyati tahlil qilinib, resurslardan oqilona foydalangan korxonalarda investitsiyalarning qaytish darajasi yuqori bo'lgani aniqlandi. Xodimlarning innovatsion faolligini rag'batlantirish ham innovatsion faoliyat muvaffaqiyatining muhim omili hisoblanadi. Ilmiy tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, xodimlarni moddiy va nomoddiy rag'batlantirish, ularning ijodiy g'oyalarini qo'llab-quvvatlash korxonalarda innovatsion madaniyatni shakllantiradi. Innovatsion muhit mavjud bo'lgan korxonalarda yangi mahsulot va texnologiyalarni ishlab chiqish jarayoni sezilarli darajada faollashgan. Tadqiqot natijalarini yanada asoslash maqsadida innovatsion faoliyatni tashkil etishda muvaffaqiyatga erishgan mahalliy va xorijiy korxonalar tajribasi tahlil qilindi. Amaliy misollar shuni ko'rsatadiki, innovatsion faoliyatni tizimli va strategik yondashuv asosida tashkil etgan korxonalar yuqori iqtisodiy samaradorlikka erishmoqda. Xususan, sanoat korxonalari faoliyati tahlili shuni ko'rsatadiki, innovatsion strategiyani umumiy rivojlanish strategiyasiga integratsiya qilgan korxonalar ishlab chiqarish hajmini oshirish bilan birga mahsulot tannarxini pasaytirishga ham muvaffaq bo'lgan. Masalan, ishlab chiqarish jarayoniga raqamli texnologiyalarni joriy etgan yirik sanoat korxonalarida mehnat unumdorligi sezilarli darajada oshgan, ishlab chiqarishdagi yo'qotishlar esa kamaygan. Shuningdek, texnologik innovatsiyalarni faol joriy etayotgan korxonalar misolida shuni kuzatish mumkinki, zamonaviy uskunalar va avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari ishlab chiqarish jarayonining uzluksizligini ta'minlaydi. Bunday korxonalarda mahsulot sifati barqarorlashgan, bu esa iste'molchilar ishonchini oshirishga xizmat qilgan. Natijada, bozor ulushi kengayib, eksport salohiyati ortgan. Xizmat ko'rsatish sohasidagi korxonalar tajribasi esa innovatsion boshqaruv yondashuvlari muhimligini ko'rsatadi. Jumladan, axborot texnologiyalaridan foydalangan holda xizmat ko'rsatish jarayonlarini optimallashtirgan korxonalarda mijozlarga xizmat ko'rsatish tezligi va sifati yaxshilangan. Bu holat korxonalarning raqobatbardoshligini oshirish bilan birga, ularning moliyaviy barqarorligini mustahkamlashga yordam bergan. Tadqiqot jarayonida aniqlanishicha, xodimlarning innovatsion faolligini rag'batlantirish tizimini joriy etgan korxonalar innovatsion g'oyalar oqimini sezilarli darajada oshirgan. Masalan,

ichki innovatsion takliflar tanlovi, moddiy va nomoddiy rag'batlantirish mexanizmlari mavjud bo'lgan korxonalarda yangi mahsulot va xizmatlar ishlab chiqish jarayoni jadallashgan. Bu esa korxona ichida innovatsion madaniyat shakllanishiga olib kelgan. Bundan tashqari, risklarni boshqarish mexanizmlaridan foydalangan korxonalar innovatsion loyihalarni amalga oshirishda yuqori natijalarga erishgan. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, risklarni oldindan baholash, bosqichma-bosqich investitsiya kiritish va monitoring tizimini yo'lga qo'yish innovatsion faoliyatdagi muvaffaqiyatsizlik ehtimolini sezilarli darajada kamaytiradi. Xalqaro tajriba ham shuni tasdiqlaydiki, innovatsion faoliyatni tashkil etishda davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash, ilmiy-tadqiqot muassasalari bilan hamkorlik va xususiy sektor ishtiroki muhim omil hisoblanadi. Bunday hamkorlik asosida faoliyat yuritayotgan korxonalar texnologik jihatdan tezroq rivojlanib, global bozor talablariga moslashish imkoniyatiga ega bo'lmoqda.

Yuqoridagi tahlillar asosida xulosa qilish mumkinki, real korxonalar tajribasi innovatsion faoliyatni tashkil etish tamoyillariga rioya qilish korxonaning uzoq muddatli barqaror rivojlanishini ta'minlashini yaqqol ko'rsatadi. Innovatsion yondashuvga ega korxonalar bozor sharoitlaridagi o'zgarishlarga tez moslashib, iqtisodiy samaradorlik va raqobatbardoshlikni oshirishga erishmoqda.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, korxonalarda innovatsion faoliyatni tashkil etish tamoyillariga amal qilish iqtisodiy samaradorlikni oshirishda muhim ahamiyatga ega. Innovatsion faoliyatni strategik boshqarish, resurslardan oqilona foydalanish va xodimlar salohiyatini to'liq ishga solish korxonalarning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi. Tadqiqot natijalari innovatsion faoliyatni rivojlantirish bo'yicha ilmiy va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishda foydalanilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Schumpeter J. Theory of Economic Development. – Harvard University Press, 2017.
2. Drucker P. Innovation and Entrepreneurship. – New York: Harper Business, 2019.
3. Porter M. Competitive Advantage. – Free Press, 2018.
4. O'zbekiston Respublikasi Innovatsion rivojlanish strategiyasi.
5. Abdullayev A. Innovatsion menejment. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2021.
6. Qodirov B. Korxonalarni boshqarishda innovatsiyalar. – Toshkent, 2020.